

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 10/2013 vp

Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (euron väärentäminen)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 25 päivänä syyskuuta 2013 lähettänyt lakivaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten jatkokirjelmän 1. OM 23.09.2013 asiassa U 12/2013 vp ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (euron väärentäminen).

Asiantuntijat

Valiokunnassa on ollut kuultavana

- lainsäädäntöneuvos Jussi Matikkala, oikeusministeriö.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut
— sisäasiainministeriö.

Viitetieto

Valiokunta on aikaisemmin antanut asiasta lausunnon LaVL 5/2013 vp.

VALTIONEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi

Euroopan komissio on 5.2.2013 tehnyt ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi euron ja muiden valuuttojen suojelusta väärentämiseltä rikosoikeudellisin keinoin. Direktiivi korvaisi asiaa koskevan puitepäätöksen 2000/383/YOS. Direktiiviehdotus täydentää Genevessä 20 päivänä huhtikuuta 1929 tehtyä yleissopimusta väärän rahan valmistamisen vastustamisesta (SopS 47/1936).

Direktiiviehdotus sisältää säännöksiä euron väärentämisestä koskevista rikostunnusmerkistöstä, seuraamuksista ja muun muassa tutkintamenetelmistä.

Direktiivistä on tarkoitus saavuttaa yleinen lähestymistapa lokakuussa pidettävässä oikeus- ja sisäasiat -neuvostossa.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto suhtautuu direktiiviehdotukseen myönteisesti. Varauksellisesti on kuitenkin suhtauduttu ehdotukseen rangaistusten vähimmäistasojen määrittelyksi. Suomen kannan mukaan ehdotettuja euromääriin liitettäviä rangaistusasteikkoja samoin kuin enimmäisrangaistuksia on aiheellista tarkastella huolellisesti. Lisäksi esitutkintamenetelmiä koskevaa 9 artiklaa on pidetty sanamuodoltaan liian yleisenä ja pidetty tärkeänä, että huomiota kiinnitetään tässä yhtey-

dessä suhteellisuusperiaatteeseen. Universaali-toimivaltaa koskevaa 8 artiklaa tuli vielä tutkia.

Aineellisen rikosoikeuden työryhmän kokouksessa 20.9.2013 direktiiviehdotusta käsiteltiin viimeisen kerran. Käsittely on edennyt Suomen tavoittelevaan suuntaan sikäli, että artiklassa 5 ei enää ole minimirangaistuksia eikä myöskään euromääriin sidottuja rangaistusasteikkoja. Artiklan 2 kohdan mukaan valmistelutyypisistä teoista tulisi olla säädettyä vankeutta enimmäisrangaistuksena. Artiklan 5.3 osalta päädyttiin siihen, että vain 3 artiklan 1 a alakohdan mukaisesta teosta (väärän rahan valmistaminen ja rahan muuntaminen) tulisi olla vähintään kahdeksan vuoden maksimirangaistus. Sen sijaan 3 artiklan 1 b alakohdan (väärän rahan petollinen liikkeelle laskeminen) sekä 3 artiklan 1 c alakohdan (petollinen väärän rahan maahan tuonti, maasta vienti, kuljettaminen, vastaanottaminen tai hankkiminen tarkoituksin laskea se liikkeelle ja tietoisena siitä, että se on väärää) mukaisesta teosta tulisi olla vähintään viiden vuoden enimmäisrangaistus.

Direktiiviehdotuksen 3 artiklan 2 kohdan sisältö on vielä jonkin verran epäselvä johtuen resitaalissa 11 lausutusta verrattuna euron väärentämistä koskevan puitepäättöksen 2000/383/YOS, jonka direktiivi korvaisi, hyväksymisen yhteydessä neuvoston antamaan selitykseen vastaavan määräyksen osalta. Resitaalissa 11 todetaan, että rikoksena on pidettävä

myös valtuutettujen setelipainojen tai rahapajojen laillisten välineiden ja materiaalien väärinkäyttöä laittomien setelien ja metallirahojen valmistamiseksi. Tämä tarkoittaa resitaalin mukaan muun muassa tilanteita, joissa kansallinen keskuspankki tai rahapaja tai muu valtuutettu laitos valmistaa seteleitä tai metallirahoja yli Euroopan keskuspankin valtuuttaman kiintiön. Se kattaa myös tilanteet, joissa valtuutetun setelipainon tai rahapajan työntekijä käyttää välineitä väärin omiin tarkoituksiinsa. Hallituksen esityksessä HE 22/2001 vp todettiin tavoin hyväksyessään ehdotuksen puitepäättökseksi neuvosto antoi seuraavan selityksen: "4 artiklassa mainittu seteleiden ja metallirahojen valmistaminen on tarkoitettu kattamaan sekä keskuspankin että itsenäisten alihankkijoiden setelipainannon ja metallirahan lyömisen. 4 artikla ei koske määriä, jotka ylittävät ne määrät, jotka Euroopan keskuspankki on vahvistanut liikkeeseen laskettaviksi jäsenvaltioiden rahanantoon valtuutettujen toimipaikkojen kautta". Artikla koskee siten esimerkiksi tilannetta, jossa euroseteleitä painavan setelipainon työntekijä painaa rahaa oikeudettomasti. Kysymystä olisi vielä hyvä selvittää.

Ottaen huomioon, että Suomelle tärkeissä kysymyksissä direktiiviehdotus on kehittynyt Suomen haluamaan suuntaan, direktiiviehdotus on kokonaisuutena arvioiden Suomen hyväksyttävissä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Euroopan komissio on keväällä 2013 tehnyt ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi euron ja muiden valuuttojen suojelusta väärentämiseltä rikosoikeudellisin keinoin. Direktiivi korvaisi asiaa koskevan puitepäättöksen vuodelta 2000. Korvattava puitepäättös on pantu Suomessa täytäntöön ottamalla sen velvoitteet huomioon rikoslain rahanväärennysrikoksia koskevilla säännöksillä (rikoslain 37 luku). Direktiiviehdotus vastaa pitkälti puitepäättöstä, mutta se sisältää myös uudistusehdo-

tuksia. Keskeisimmät uudistusehdotukset koskevat seuraamuksia ja esitutkimenetelmien käyttöä.

Direktiivistä on tarkoitus saavuttaa yleinen lähestymistapa lokakuussa pidettävässä oikeus- ja sisäasiat -neuvostossa.

Lakivaliokunta on aiemmassa lausunnossaan (LaVL 5/2013 vp) todennut, että rangaistusasteikkojen sitomista euromääräisiin rajoihin on aiheellista tarkastella huolellisesti. Lisäksi direktiiviehdotuksessa tulisi ottaa paremmin huomioon yksittäisten jäsenvaltioiden rangaistusaste-

teikkokäytännöt. Erityistä huomiota lakivaliokunta kiinnitti komission ehdotukseen määrittelyä rangaistusten vähimmäistasot unionin tasolla.

Rangaistusten vähimmäistasojen määrittely vaikuttaa voimakkaasti kansalliseen rikosoikeusjärjestelmään. EU:lla on toimivalta säätää direktiiveillä muun muassa seuraamusten määrittelyä koskevista vähimmäissäännöistä. Tämän on vakiintuneesti katsottu tarkoittavan enimmäisrangaistusten vähimmäistason määrittelyä, ja aiemmin hyväksytyissä instrumenteissa kyse on ollut tämän tason määrittelystä.

Esitutkimamenetelmien osalta lakivaliokunta suhtautui lähtökohtaisesti myönteisesti siihen, että ehdotuksessa säännellään tehokkaista tutkintamenetelmistä, mutta piti säännösehdotuksen sanamuotoa liian yleisenä ja tulkinnanvaraisena ja totesi pitävänsä tärkeänä, että pakkokeinoja koskevassa sääntelyssä huomioidaan suhteellisuusperiaate.

Saadun selvityksen mukaan neuvotteluissa on saatu kohtuullisen hyvin läpi lakivaliokunnan aiemmassa lausunnossa esitettyjä näkökohtia. Rangaistusasteikkokysymyksissä on päästy Suomen rikosoikeusjärjestelmän lähtökohdat alkuperäistä esitystä paremmin huomioivaan kompromissiin. Erityisesti lakivaliokunta panee myönteisenä asiana merkille, että alkuperäisessä ehdotuksessa ollut vähimmäisrangaistuksia

koskeva sääntely on poistettu ja euromääräisistä rajoista on luovuttu.

Direktiiviehdotukseen edelleen sisältyvä muuta kuin tiettyjä törkeitä tekoja koskeva vähintään viiden vuoden enimmäisrangaistus on kuitenkin Suomen rangaistusjärjestelmän sisäisen johdonmukaisuuden kannalta ongelmallinen. Tämä johtuu siitä, että se saattaa edellyttää rahanväärennyksen enimmäisrangaistuksen korottamista nykyisestä neljästä vuodesta viiteen vuoteen vankeutta eikä Suomen rikoslaki tunne lainkaan viiden vuoden enimmäisrangaistusta. Ensisijaisesti valiokunta katsookin, että tarkoituksenmukaisempaa olisi jättää näitä tilanteita koskeva harkintavalta kansalliselle tasolle tai pyrkiä saavuttamaan Suomen rikoslain rangaistusasteikkopolitiikka paremmin huomioiva kompromissi, joka mahdollistaisi neljän vuoden enimmäisrangaistuksen säilyttämisen. Jos tällaiseen ratkaisuun ei kuitenkaan ole mahdollista päästä, valiokunta voi viime kädessä osana kokonaisuutta hyväksyä myös direktiiviehdotukseen sisältyvän viiden vuoden enimmäisrangaistuksen.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy edellä esitetyn tarkennuksen valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 2 päivänä lokakuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Anne Holmlund /kok
jäs. James Hirvisaari /ps
Arja Juvonen /ps
Suna Kymäläinen /sd
Antti Lindtman /sd
Arto Pirttilahti /kesk

Kristiina Salonen /sd
Kari Tolvanen /kok
Kaj Turunen /ps
Peter Östman /kd
vjäs. Mika Kari /sd
Anne Louhelainen /ps.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Matti Marttunen.